

## **Posudek oponenta na bakalářskou práci Tomáše Reichela: Všední zkušenosti Romů ve světě dominance neromské normality**

**Oponent: Mgr. Renata Berkyová, Ústav hospodářských a sociálních dějin, FF UK**

Tomáš Reichel si ve své práci klade za cíl zachytit zkušenosti dvou romských vysokoškoláků, ve kterých je reflektované jejich romství ze strany neromského okolí. V rozhovorech a následné participativní analýze se zaměřuje na projevy rasismu vůči Romům a různé otevřené či latentní formy vydělování ze společnosti, přičemž autor své poznatky ukotvuje v práci Frantze Fanona – Černá kůže, bílé masky.

Cíle a zaměření práce autor uvádí v různých částech textu, v samotném oddílu „Cíl výzkumu“ však nejsou formulované explicitně, což se také odrazilo v samotném závěru práce, v němž chybí shrnutí zjištění a zhodnocení stanovených cílů. Nutno také podotknout, že ani v abstraktu práce není explicitně vyjádřené, čeho se zkušenosti oslovených studentů týkají a co je klíčovým tématem publikace, o níž se Tomáš Reichel opírá.

Celkově by práci určitě prospěl jednodušší a přímočařejší styl psaní.

Při představování samotného díla F. Fanona, které má tvořit teoretický rámec práce, se Tomáš Reichel opírá o citace z publikace, není ale zcela zřetelné, v čem konkrétně se nechává z knihy inspirovat ve svém vlastním výzkumu. Vzhledem k faktu, že jde o klíčovou publikaci pro předkládanou práci, bylo by přínosné představit publikaci v ucelenější formě, spolu s hlubší reflexí toho, jak Tomáš Reichel s nabytými poznatky zachází, jak je ve výzkumu využívá či se vůči nim vymezuje. Jinak působí citace útržkovitě a nekompaktně. Ačkoliv autor např. trefně upozorňuje, že zkušenosti popisované Fanonem jednoduše nelze překlápat a nekriticky přejímat (str. 8), bez dalšího výkladu v kontextu práce působí takové tvrzení nesrozumitelně až protichůdně vůči samotnému výzkumu.

U výběrové literatury autor představuje několik prací, které se zabývají antropologickým výzkumem, přičemž v závěru kapitoly autor uvádí, že ve svém výzkumu navazuje na důrazy sociální mobility a jejich limity (str. 5). Jako jeden ze stěžejních rozdílů oproti představeným pracím (vyjma Fónadové) je autorova volba anonymní městské prostředí a vzdělanostní úroveň dvou narátorů. Tyto aspekty však autor ve svém textu dál nezmiňuje, ačkoliv se jako faktory mající určitý vliv na výzkum nabízí.

Autor ve zmíněné kapitole také upozorňuje na hnutí Critical Romani Studies, jehož činnost a podstatu kritického náhledu ale reflektuje méně, než bych v takto zaměřené romistické práci očekávala.

Z hlediska metodologie a etiky Tomáš Reichel zvolil participativní způsob vedení rozhovorů s narátory. I přes to, že bych uvítala rozšíření literatury zahrnující kolaborativní práci na textu

(např. Romano džaniben 2/2018), která by mohla posunout přístup autora ještě dál, hodnotím zvolenou metodu a také citlivý přístup (např. k anonymizaci narátorů) velmi kladně. Autor navíc reflektuje svou vlastní pozici coby neromského muže ovlivněného protiromsky nastaveným narativem ve společnosti (str. 11). Zajímavou by mohlo být v tomto kontextu taky úvaha, do jaké míry měla takto pozice autora (příp. jeho etnicita) či už nastolené téma výzkumu vliv na samotné odpovědi narátorů a zejména pak jejich popisy situací.

Za velmi zdařilou lze pak považovat celou empirickou část práce, obzvlášť pak část, v níž autor analyzuje zkušenosti narátorů v soudobé všednosti (oddíl 6.3. a dále). O to víc by bylo přínosné, kdyby autor své postřehy a dílčí závěry více rozepsal - např. problematizování zažitého rasismu ze strany narátorů, resp. jeho identifikace (str. 31-34). Lze je například nazvat strategiemi, které narátoři používají (byť nevědomě) pro zpracování zkušenosti s rasismem? Přínosným by byla také hlubší úvaha nad rodinným a sociálním zázemím narátorů a jeho vlivu na různorodé zpracování zkušeností ze strany narátorů, které autor nastiňuje v závěru práce (str. 35). Zároveň by bylo jistě přínosné, kdyby autor využil své poznatky z výběrové literatury také v empirické části výzkumu a prohloubil tak svá zjištění teoretickým rámcem.

Autor prokázal schopnost provést výzkum, zvolit patřičnou metodu a provést participativní analýzu nahrávaných rozhovorů, z nichž vyvstala témata s potenciálem dalšího rozpracování. Předkládaný text splňuje z tohoto hlediska i z hlediska rozsahu kritéria bakalářské práce, text proto doporučuji k obhajobě s navrhovaným hodnocením výborně nebo velmi dobře, podle průběhu obhajoby.

Otázka k obhajobě: Jak silným faktorem byla pro výzkum vyšší vzdělanostní úroveň narátorů a městské prostředí? Může autor provést srovnání s jiným výzkumem prováděným např. v romské osadě s ohledem na zjištěné skutečnosti?